স্নাতক মহলাৰ

পৰিৱেশ অধ্যয়ন

কলা, বিজ্ঞ... বাণিজ্য শাখাৰ বাবে

3.7
S

কে. এম. প্ৰাব্লিছিং

ড° দীপালী দাস

Published by :

Mrs. Kalpana Dey

K. M. Publishing,
"Shyam Bhawan"
Panbazar, College Hostel Road,
Guwahati – 1 (Assam)
☎ : 94350 48611, 98642 04584

ISBN NO. : 81-85-916-100-4

প্ৰথম সংস্কৰণ : ২০০৫ চন।
দ্বিতীয় সংস্কৰণ : ২০১৪-১৫ চন।
তৃতীয় সংস্কৰণ : ২০১৫-১৬ চন।

© লেখকৰ দ্বাৰা সৰ্বস্বত্ব সংৰক্ষিত

মূল্য : ১৫০.০০ (এশ পঞ্চাশ টকা মাথোন)

(মুকলি বজাৰত কিনা কাগজ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে)

D.T.P. & Printing by :-

K.M. Printing

Guwahati-25

Book Bank 84

পাতনি

মানুহক প্ৰদূষণ-মুক্ত কৰি ৰাখিবলৈ বৰ্তমান সমগ্ৰ পৃথিৱীতে এক বৃহৎ আন্দোলনৰ সৃষ্টি হৈছে। কাৰণ, পাৰিপাৰ্শ্বিক ভাৰসাম্যতা ৰক্ষা কৰাটো মানুহৰ সুস্থ স্বাস্থ্যৰ বাবে অপৰিহাৰ্য। সেই দৃষ্টিৰ পৰা মানুহৰ মাজত সজাগতা সৃষ্টিৰ বাবে আমাৰ দেশতো ব্যাপক প্ৰস্তুতি চলিছে। অসমৰ বিদ্যালয় আৰু মহাবিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলকো সজাগ কৰিবৰ বাবে সেই বিষয়ক পাঠ্য-পুথিৰ প্ৰয়োজন হৈছে।

মিৰ্জাৰ দক্ষিণ কামৰূপ মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰাণীবিজ্ঞান বিভাগৰ অধ্যাপিকা শ্ৰীমতী দীপালী দাসৰ *"স্নাতক মহলাৰ পৰিৱেশ অধ্যয়ন"* নামৰ পুথিৰ পাণ্ডুলিপিটো পঢ়ি পৰম আনন্দিত হ'লো। প্ৰদূষণৰ বিষম ৰূপটো তেওঁ গভীৰ ভাৱে উপলব্ধি কৰিহে এনে এখন সাৰ্থক পাঠ্য-পুথি ৰচনা কৰিব পাৰিছে। মুঠ আঠটা অধ্যায়ত সমাপ্ত পুথিখনত তেওঁ পৰিৱেশ অধ্যয়নৰ বহুমুখী স্বৰূপ, প্ৰাকৃতিক সম্পদ, জৈৱ বৈচিত্ৰ্য আৰু ইয়াৰ সংৰক্ষণ, সামাজিক সমস্যাৱলী আৰু পৰিৱেশ, আদি বিষয়ে তেওঁ নিজৰ সুচিন্তিত পৰামৰ্শ আগবঢ়াইছে।

মোৰ একান্ত বিশ্বাস, অধ্যাপিকা শ্ৰীমতী দাসৰ এই বিশ্লেষণে আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ জ্ঞান-বৃদ্ধিত প্ৰভূতভাৱে সহায় কৰিব। সাৱলীল ভাষাত উপস্থাপন কৰা পুথিখনিয়ে ৰাইজকো উৎসাহিত কৰিব।

গুৱাহাটী   চন্দ্ৰপ্ৰসাদ শইকীয়া
ছেপ্টেম্বৰ, ২০০৫

ভূমিকা

জনসংখ্যা বিস্ফোৰণ, সভ্যতাৰ প্ৰসাৰণ আৰু বিজ্ঞানৰ অগ্ৰগতিৰ ফলস্বৰূপে বিশ্বৰ পাৰিপাৰ্শ্বিক ভাৰসাম্যতা বিনষ্ট হৈ জৈব বৈচিত্ৰতাই এক ভয়ঙ্কৰ আৰু অনিশ্চিত ভৱিষ্যতৰ পিনে অগ্ৰসৰ হবলৈ ধৰিছে। পৰিৱেশক সুৰক্ষা দিবলৈ হ'লে জনসাধাৰণৰ সহযোগিতা অত্যন্ত জৰুৰী। পৰিৱেশৰ ওপৰত জীৱশ্ৰেষ্ঠ মানৱৰ অবিবেচক কাৰ্য্যাবলী যাতে অদূৰ ভৱিষ্যতে কিছু নিয়ন্ত্ৰণলৈ আনিব পাৰি তাৰবাবে জনসাধাৰণৰ মাজত সজাগতাৰ ভাব আনি দিয়া অতি প্ৰয়োজন। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মাজত পৰিৱেশ শিক্ষা বাধ্যতামূলক কৰাৰ দ্বাৰা এনেধৰণৰ জনসজাগতা আনিব পৰা যায়। অন্যথাই, ভৱিষ্যত প্ৰজন্মই এক ভয়ঙ্কৰ পৃথিৱীৰ সন্মুখীন হোৱাটো ধ্ৰুৱ।

বৰ্তমান এই লক্ষ্যক আগত ৰাখি উচ্চতম ন্যায়ালয়ে বিদ্যালয় আৰু মহাবিদ্যালয়ৰ পাঠ্যক্ৰমত পৰিৱেশ অধ্যয়ন শিক্ষা অৰ্ন্তভুক্ত কৰাৰ ৰায়দান কৰিছে। মহামান্য উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ এই ৰায়দানক সন্মান জনাই বিশ্ববিদ্যালয় অনুদান আয়োগে (UGC) ২০০৪-২০০৫ বৰ্ষৰ পৰা দেশৰ মহাবিদ্যালয় সমূহত স্নাতক পৰ্য্যায়ৰ সকলো শাখাতে (কলা, বিজ্ঞান আৰু বাণিজ্য) *"পৰিৱেশ অধ্যয়ন"* এটি বাধ্যতামূলক বিষয় হিচাপে অৰ্ন্তভুক্ত কৰিছে।

এই পাঠ্যক্ৰম তুলনামূলকভাৱে নতুন হোৱা বাবে অসমীয়া ভাষাত ইয়াৰ পাঠ্যপুথি তথা প্ৰসঙ্গপুথি (Reference Books) তেনেই তাকৰ। সেয়েহে অসমীয়া মাধ্যমৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ চাহিদা পূৰণ কৰিবলৈ এই কিতাপখন যুগুতাই উলিওৱা হৈছে। কিতাপখন যুগুতাই উলিয়াওঁতে বিভিন্ন পাঠ্যপুথি তথা প্ৰসঙ্গপুথিৰ আলম লোৱা হৈছে। বিভিন্ন সময়ত কিছুমান অসমীয়া প্ৰতিশব্দৰ পৰিৱৰ্তে ইংৰাজী শব্দ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।

পৰিৱেশ অধ্যয়নৰ দৰে বহুমুখী আৰু বিশাল পৰিসৰৰ বিষয় এটাৰ ওপৰত অধ্যয়ন কৰি ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ সহজে বোধগম্য হব পৰাকৈ এই কিতাপখন লিখি উলিওৱাত যত্নৰ ত্ৰুটি কৰা হোৱা নাই। তথাপি কিতাপখনত অনেক ভুল-ভ্ৰান্তি থাকিব পাৰে। শিক্ষক তথা ছাত্ৰ-ছাত্ৰী সকলৰ পৰা এই ক্ষেত্ৰত গঠনমূলক সমালোচনা আশা কৰিলো যিয়ে পৰবৰ্তী সংকলনত কিতাপখনৰ উৎকৰ্ষ সাধন কৰাত সহায়ক হব।

কিতাপখনৰ পৰিকল্পনা, প্ৰস্তুতি তথা লিখনীৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰথমৰ পৰা শেষলৈকে মোৰ স্বামী দক্ষিণ কামৰূপ মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰাণীবিদ্যা বিভাগৰ মূৰব্বী অধ্যাপক ডঃ অনুপ কুমাৰ চক্ৰৱৰ্ত্তীয়ে যি সহায় সহযোগ আগবঢ়ালে তাৰবাবে তেওঁলৈ মই আন্তৰিক ধন্যবাদ আৰু কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিলো। এইখিনিতে অসম সাহিত্য সভাৰ প্ৰাক্তন সভাপতি শ্ৰীযুত চন্দ্ৰপ্ৰসাদ শইকীয়াদেৱে পাণ্ডুলিপিটো ওপৰে ওপৰে চাই মোক অনুপ্ৰাণীত কৰাৰ বাবে তেখেতলৈ মোৰ আন্তৰিক ধন্যবাদ জনালো।

সদৌ শেষত, কিতাপখন প্ৰকাশৰ বাবে যুদ্ধকালীন তৎপৰতাৰে লিপিবদ্ধন সমাধা কৰাৰ বাবে কে. এম. পাব্লিছিং (**K. M. Publishing**)ৰ পৰিচালিকা **শ্ৰীমতী কল্পনা দে** আৰু সমূহ কৰ্মচাৰী সকললৈ মোৰ প্ৰীতি আৰু শুভেচ্ছা যাচিলোঁ।

ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আৰু অধ্যাপক-অধ্যাপিকা সকলৰ দ্বাৰা কিতাপখন সমাদৃত হব বুলি আশা কৰিলো।

গুৱাহাটী, ২০০৫ — **ড° দীপালী দাস**

উছৰ্গা

মোৰ সকলো লিখনীৰ আদিৰ পৰা অন্তলৈ আটাইতকৈ বেছি উৎসাহ উদ্দীপনা যোগোৱা পৰম পূজ্য মা-দেউতাৰ নামত এই *পৰিৱেশ অধ্যয়ন* পুথিখনি উছৰ্গা কৰা হ'ল।

সূচীপত্ৰ

অধ্যায়		পৃষ্ঠা
প্ৰথম অধ্যায় ঃ	পৰিৱেশ অধ্যয়নৰ বহুমূখী স্বৰূপ	[1-7]
দ্বিতীয় অধ্যায় ঃ	প্ৰাকৃতিক সম্পদ	[8-54]
তৃতীয় অধ্যায় ঃ	পৰিস্থিতি তন্ত্ৰ	[55- 81]
চতুৰ্থ অধ্যায় ঃ	জৈৱ বিচিত্ৰ্য/বিচিত্ৰতা আৰু ইয়াৰ সংৰক্ষণ	[82-107]
পঞ্চম অধ্যায় ঃ	পৰিৱেশ প্ৰদূষণ	[108-153]
ষষ্ঠ অধ্যায় ঃ	সামাজিক সমস্যাৱলী আৰু পৰিৱেশ	[154-190]
সপ্তম অধ্যায় ঃ	জনসংখ্যা আৰু পৰিৱেশ	[191-213]
অষ্টম অধ্যায় ঃ	ক্ষেত্ৰভিত্তিক অনুশীলন	[214-218]